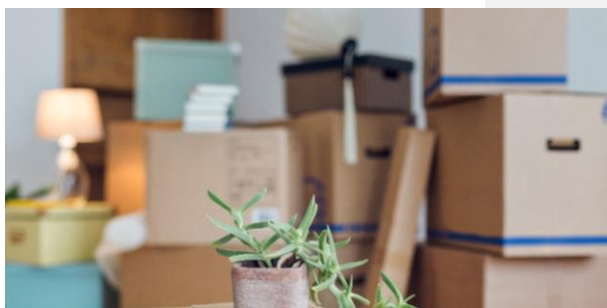
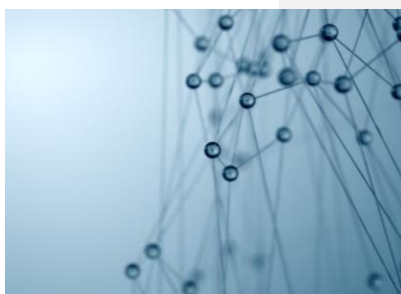

FRA UTENFORSKAP TIL JOBB

UKRAINSKE INNVANDRERES SAMFUNNSBIDRAG

FEBRUAR 2024

Innhold

Kort om rapporten	1
Sammendrag – utvalgte hovedfunn	2
Befolkningsvekst og innvandring	3
Hvem kommer til Norge?	5
Sysselsetting blant ukrainske flyktninger	8
Estimert kostnad av innvandring fra Ukraina	10
Samfunnsnyttene av innvandring	12
Potensiell samfunnsnytte av ukrainske oppstartsbedrifter	17
Erfaringer fra Danmark	17
Estimat av samfunnsnytte	19
Vedlegg	23
Referanser	24

Kort om rapporten

Denne rapporten er skrevet av NyAnalyse på oppdrag fra SMB Norge. NyAnalyse AS er et uavhengig rådgivnings- og utredningsselskap med spisskompetanse innen samfunnsøkonomisk analyse, næringspolitikk, arbeidsliv og beregninger tilknyttet verdiskaping og ringvirkninger. Funns og konklusjoner i denne utredningen representerer NyAnalyse sine egne faglige vurderinger.

Rapporten er utarbeidet av:

Terje Strøm, sjeføkonom

Mari Kristine Knutsen, analytiker

Marte Ottosen, samfunnsøkonom og analytiker

Sammendrag – utvalgte hovedfunn

Det kom en Stortingsmelding om Nansen-programmet på 2. februar fra Regjeringen. I kap. 6 om «Flyktninger fra Ukraina i Norge» står det lite om inkludering i det norske arbeidsmarkedet. Men det står en setning: «Voksne skal så raskt som mulig komme i arbeid eller annen aktivitet. EU har iverksatt en lignende ordning med midlertidig kollektiv beskyttelse, som gir rett til arbeid og utdanning, støtte til bolig, ytelser til livsopphold og helsetjenester.» Deretter er det mest fokus på tilbakevending til Ukraina i Stortings-meldingen, og at deres arbeidskraft trengs der senere. Det er en for passiv tilnærming.

En lærdom hittil er at en langt lavere andel er i arbeid blant voksne fra Ukraina i Norge sammenliknet med i Danmark (18,6 prosent vs. 56 prosent).¹ Danmark ligner Norge på mange viktige områder og har mottatt flyktninggrupper av svært lik demografisk fordeling, som tilsier at potensialet er mye større for å inkludere mennesker som vil bidra her hjemme.

Rundt 7 av 10 bedrifter i Norge mangler arbeidskraft/ kompetanse, og det er mange dyktige ressurser i gruppen flyktninger fra Ukraina.²

SMB Norge har fått utredningsbyrået NyAnalyse til å beregne noen økonomiske anslag og de finner bla. følgende:

- **Dersom 10.000 personer kommer i arbeid istedenfor å motta trygd, vil det være 3 - 4 mrd. kroner årlig i samfunnsgevinst.**
- **I tillegg har de sett på suksessen av en rekke program initiert av Danske Iværksettere for å fremme entreprenørskap blant ukrainske flyktninger, som WeStart-programmet, UAccelerate og IVDK HUB for Ukrainians.**
- **SMB Norge deltar allerede i EØS-prosjektet ROSE (Road to Self Employment), som hjelper ukrainske flyktninger i Tsjekkia med å starte sin egen bedrift, og vil være godt egnet til å prosjektere for lignende initiativ i Norge.**
- **Dersom 100 oppstartsbedrifter startes av ukrainske flyktninger kan man oppnå en samfunnsøkonomisk gevinst på rundt 400 millioner kroner i Norge.**

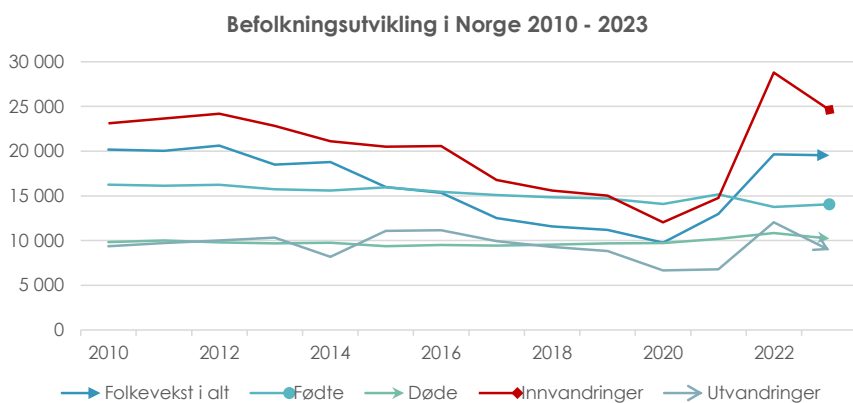
¹ Kilde: <https://www.nettavisen.no/okonomi/borten-moe-med-innvandringsalarm-det-ma-vi-snakke-om/s/5-95-1495899>

² Kilde: <https://www.abelia.no/nyheter/2023/februar/7-av-10-abelia-bedrifter-melder-om-et-udekket-kompetansebehov/>

Befolkningsvekst og innvandring

Innvandrere utgjør en stadig større andel av befolkningen og er en betydelig bidragsfaktor til befolkningsvekst i Norge.³ Etter invasjonen av Ukraina i 2022 har Norge nådd en historisk høy innvandringsvekst. Netto innvandring sto alene for 85 prosent av den totale befolkningsveksten i Norge. I Figur 1 kommer dette frem av den betydelige økningen i innvandring fra 2020 til i dag, på et nivå som er enda høyere enn det man opplevde i 2012.

Figur 1: Befolkningsvekst per 3. kvartal 2023 i Norge. Kilde: SSB⁴

I mars 2023 skrev spesialrådgiver i SSB Minja Tea Dzamarija at innvandringstallet fra Ukraina er den største økningen i antall bosatte innvandrere fra ett enkelt land i løpet av ett år enn noen gang før i Norge.⁵ Økningen av innvandring fra Ukraina har gjort ukrainske innvandrere til den tredje største gruppen i Norge, etter polske og litauiske innvandrere. Til sammenligning utgjorde ukrainske innvandrere den 34. største gruppen ved inngangen av 2022.

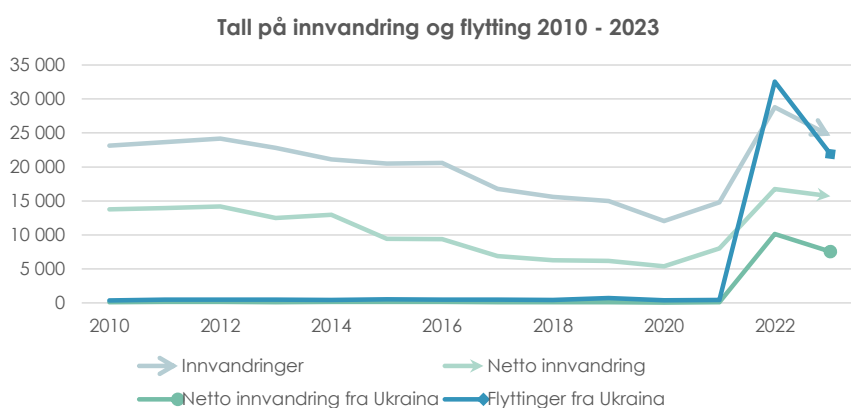
³ <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/artikler/innvandrerne-og-deres-barn--en-mangfoldig-gruppe>

⁴ <https://www.ssb.no/befolkning/folketall/statistikk/befolkning/artikler/vi-vart-19-500-fleire-i-3-kvartal> | For 2023 har SSB kun tall frem til tredje kvartal.

⁵ <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/innvandrere-og-norskfodte-med-innvandrerforeldre/artikler/krig-og-innvandringsvekst>

I Figur 2 illustreres netto innvandring og totalt antall flyttinger fra Ukraina til Norge, sammenlignet med netto og totalt antall innvandring til Norge i perioden 2010 til 2023. Her ser man en betydelig økning i netto innvandring fra Ukraina og totalt antall flyttinger fra Ukraina til Norge, med en topp i 2022. I 2022 rapporteres 32,5 tusen flyttinger til Norge fra Ukraina, og netto innvandring fra Ukraina var på rett over 10 tusen personer i samme år. Igjen utgjør netto innvandring fra Ukraina 85 prosent av samlet netto innvandring til Norge, og flyttinger fra Ukraina utgjør hele 14 prosent av all flytting til Norge i 2022. I 2023 flyttet 21,9 tusen Ukrainere til Norge, en nedgang på rundt 32 prosent fra året før.

Figur 2: Innvandring og flytting fra Ukraina. Kilde: SSB⁶

Ifølge SSBs definisjoner er *innvandring* summen av personer som flytter til landet i en periode og *flytting* er summen av flyttinger mellom en norsk kommune og utlandet. Vi anser disse definisjonene som enslydende i denne sammenhengen.

Etter krigens start har rundt 70 000 ukrainere kommet til Norge. Ved utgangen av 2023 hadde over 62 tusen fått innvilget midlertidig kollektiv beskyttelse i Norge, hvor rundt 57 tusen er bosatt. Myndighetene forventer ytterligere 30 tusen flyktninger fra Ukraina i løpet av 2024. Ifølge UDIs uttalelser til NRK forventer de at det vil være rundt 100 tusen ukrainere i Norge ved utgangen av året.

⁶ Kildetabell 11327: Flyttingar, etter statsborgerskap, kvartal og statistikkvariabel | Temaside statistikk befolkning, URL: <https://www.ssb.no/befolkning>

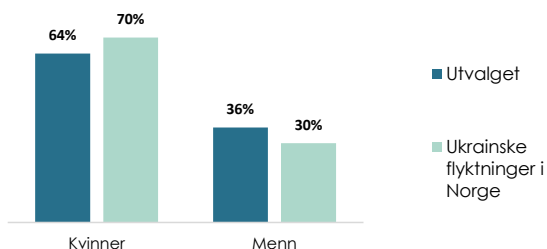
Hvem kommer til Norge?

Vi benytter statistikk fra Nav og tall fra rapporten «Ukrainske flyktningers erfaringer med integrering og offentlige tjenester i Norge» av Hernes et al. (2023). Rapporten beskriver opplevelser med det norske tjenesteapparatet blant et utvalg ukrainske flyktninger, og er utarbeidet av OsloMet/NIBR på oppdrag for IMDi.

Ifølge NAV er det registrert 64 000 asylsøknader fra ukrainere i 2022 og 2023, hvorav 19 700 er barn.⁷ To tredjedeler av de ukrainske asylsøkerne var mellom 18 og 65 år gamle. 10 prosent var unge voksne i alderen 18–25 år, rundt 45 prosent var i alderen 26–55 år, mens 8 prosent var i alderen 56–65 år. Av disse er 58 000 personer innvilget kollektiv beskyttelse.

Utvalget i Hernes et al. (2023) er noe ulikt den faktiske fordelingen av flyktninger registrert hos Nav, men gir likevel et godt innblikk i deres erfaringer. Den voksne gruppen av flyktninger fra Ukraina skiller seg fra tidligere beskyttelsessøkere ved å være hovedsakelig kvinner. Selv om kjønnsbalansen var mer skjev de første tre månedene, ligger den nå stabil på rundt 60% kvinner og 40% menn (Hernes et al. 2023). Videre bor rundt 50 prosent i Norge sammen med sin ektefelle eller partner, og rundt 33 prosent har barn under 18 år.

Kjønnsfordeling i utvalget og faktisk kjønnsfordeling

Kilde: Hernes et al. (2023)

En betydelig andel av de ukrainske flyktingene har høyere utdanning, der 59% har fullført høyere utdanning, 16% har påbegynt høyere utdanning, og omtrent 15% har

⁷ NAV, *Flere ukrainske flyktninger kommer i jobb* (18. oktober 2023), <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/statistikk/nyheter/flere-ukrainske-flyktninger-kommer-i-jobb>

yrkesfaglig eller teknisk utdanning. Kun 2% av respondentene oppgir å ha kun grunnskoleutdanning (Hernes et al. 2023). Dette indikerer at ukrainske flyktninger ved ankomst har et høyere utdanningsnivå enn tidligere flyktninggrupper i Norge, hvor flertallet ofte har hatt grunnskole eller andre lavere utdanningsnivåer.

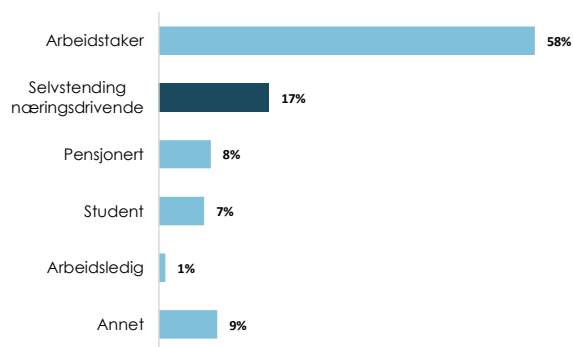
Utdanningsnivå* (N=1594)

Kilde: Hernes et al. (2023)
*Vektet etter kjønn og alder

Samtidig viser resultatene fra undersøkelsen at selv om de ukrainske flyktingene generelt sett har høy utdanning, er det kun 36% som har minst grunnleggende ferdigheter i engelsk. Det bemerkes også at utdanningsnivået og engelskkunnskapene var høyest blant de første kohortene som ankom Norge, og gradvis har avtatt med nye kohorter.

70% var i arbeid før de kom til Norge (N=1594)

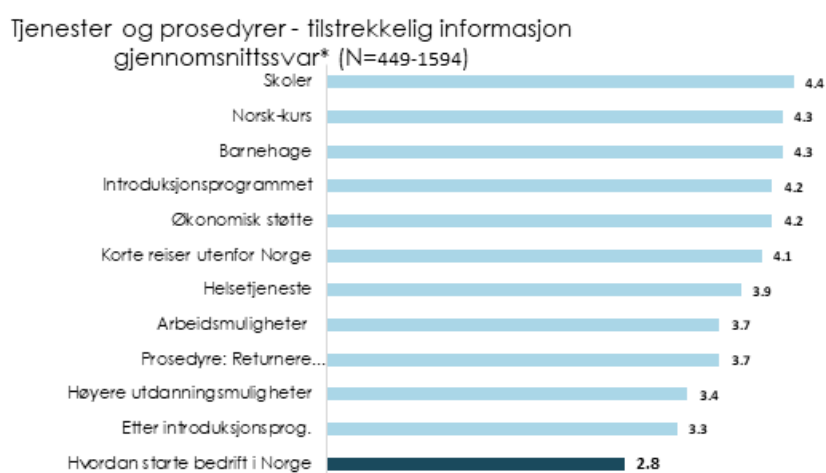

Kilde: Hernes et al. (2023)
*Vektet etter kjønn og alder

Videre finner undersøkelsen at 70% var i arbeid eller drev sin egen bedrift før de ankom Norge. 8% var pensjonert, 7% var studenter og rundt 1% var enten uføre eller

arbeidsledige. Hele 17% oppga at de var selvstendig næringsdrivende og drev sin egen virksomhet før de kom til Norge.

Et annet interessant funn er at respondentene ble spurt om hvorvidt de synes informasjonen på en rekke tjenester og prosedyrer var tilstrekkelig. Der svarte de på en skala fra 1 (veldig uenig) til 5 (veldig enig), og «barnehage», «norsk kurs» og «skolen» var blant tjenestene de mente de fikk mest informasjon om.

Kilde: Hernes et al. (2023)

* Vektet etter kjønn og alder. Ekskludert respondenter som ikke har vært i kontakt med den aktuelle tjenesten eller prosedyren. De som har svart «vet ikke» er heller ikke inkludert.

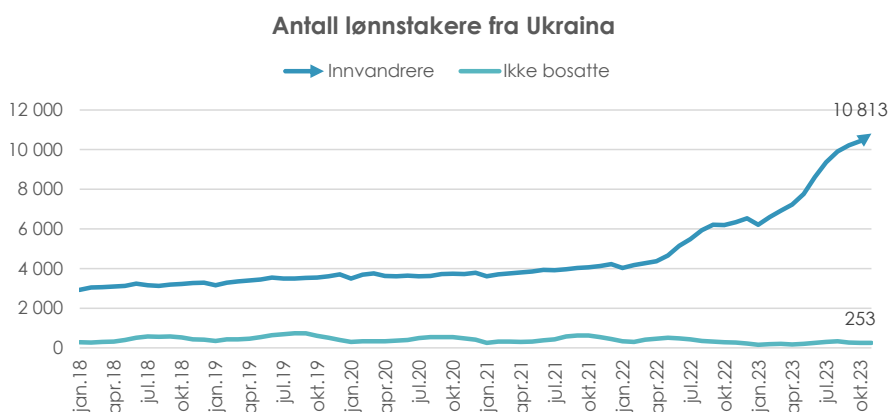
Informasjon knyttet til «Hvordan starte bedrift» hadde lavest gjennomsnittlig svar, med en score på 2.8 av 5. Ifølge respondentene fra undersøkelsen i Hernes et al. (2023) var mange ukrainske innvandrere ivrige etter å få mer informasjon, spesielt knyttet til mulighetene for å starte egne bedrifter i Norge. Rapporten poengterer at mange av disse respondentene selv var selvstendige næringsdrivere og gründere i Ukraina før invasjonen. Noen av de som er intervjuet har søkt veiledning hos NAV og kontaktpersoner i kommunene angående dette spørsmålet, men svaret har vært at det anses som en kompleks oppgave, selv for nordmenn (Hernes et al. 2023, s. 75).

Syssetting blant ukrainske flyktninger

I Hernes et al. (2023) svarer en tredjedel at de ønsker å bli i Norge.⁸ Undersøkelsen finner at kun 21% av flyktningene planlegger å returnere til Ukraina på et tidspunkt i fremtiden, og at flertallet er usikre. Hele 80% av deltakerne i undersøkelsen håper å arbeide hvis oppholdet deres i Norge blir langvarig, og flere ønsket mer informasjon om muligheten for å starte sin egen bedrift.

Ifølge SSB er 1 av 5 ukrainere i alderen 20-66 år som har innvandret til Norge etter Russlands invasjon i jobb per november 2023, som illustrert i Figur 3. Totalt er 10 800 ukrainere i jobb i Norge. Dette gjelder alle ukrainske arbeidstakere, uavhengig av alder og uansett når de kom til Norge.

Figur 3: Antall ukrainske statsborgere i jobb i Norge, gitt ved antall lønnstakere. Kilde: SSB

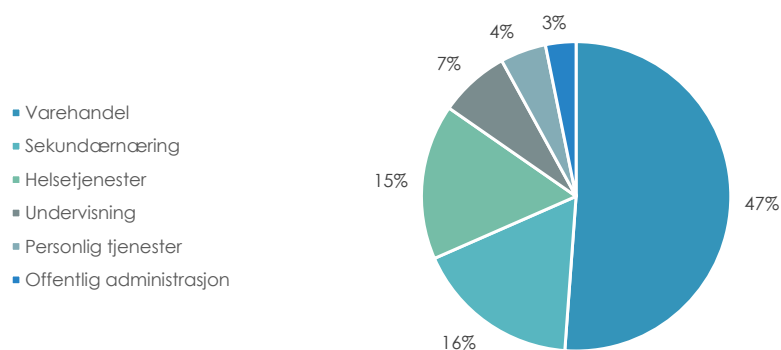
Figur 3 viser at antall ukrainske statsborgere med jobb i Norge var relativt stabilt under 4 000 personer frem til midten av 2021, og antallet økte tydelig etter januar 2022. Av lønnstakere som ikke er bosatt i Norge ser man en marginal nedgang i samme periode.

Ifølge NAV hadde 5 150 ukrainske flyktninger arbeidsforhold i Norge ved utgangen av september 2023. Antall ukrainske flyktninger registrert hos NAV teller nå 4 988 personer. 2 028 ukrainere er registrert som helt ledige arbeidssøkere. 1 213 er registrert i et arbeidsmarkedstiltak, og 1 052 er registrert med nedsatt arbeidsevne og

⁸ Hernes et al., 2023: s. 125

ikke samtidig i tiltak i regi av NAV. Blant ukrainske innvandrere med arbeidsforhold i Norge har omtrent halvparten yrker innen varehandel, hotell og restaurant, samferdsel og forretningsmessige tjenester. Rundt 16% jobber i sekundærnæringer som bygg og anlegg og industri, og rundt 15% har yrker i sektoren for helse- og sosialtjenester. 7% jobber i undervisningssektoren, 4% innen personlig tjenesteyting og 3% i offentlig administrasjon.

Syssetting ukrainske innvandrere etter hovednæringsgruppe

Figur 4: Syssetting av ukrainske innvandrere etter hovedgruppe sektor per 2023 3. kvartal. Kilde: SSB⁹

I november 2023 tjente en ukrainsk arbeidstaker i gjennomsnitt 31 100 kroner i måneden, noe som tilsvarer en årslønn på 373 200 kroner.¹⁰ Dette gjennomsnittet bruker vi videre til å utlede samfunnsbidraget og den offentlige innsparingen ved at ukrainske flyktninger jobber fremfor å motta sosialhjelp.

⁹ SSB kildetabell 13888: Lønnstakere og jobber, etter innvandringskategori, næring (SN2007), landbakgrunn, kvartal, region og statistikkvariabel

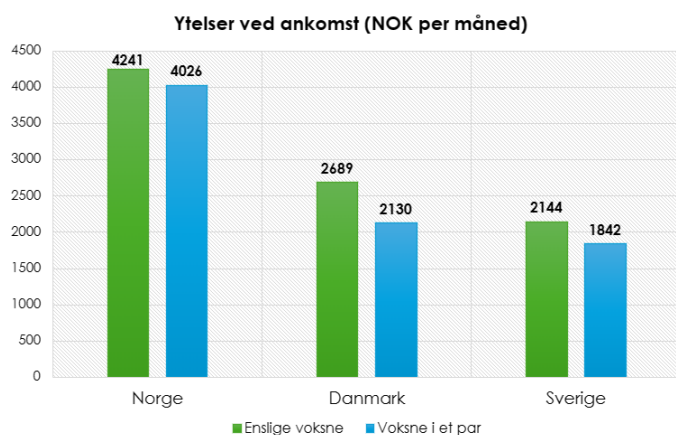
¹⁰ SSB kildetabell 13630: Landbakgrunn- og innvandringskategorifordeling, etter innvandringskategori, foreløpige og endelige tall, statistikkvariabel, måned og landbakgrunn

Estimert kostnad av innvandring fra Ukraina

Innvandring krever ressurser, og ressursbruken knyttet til flyktingestrømmen fra Ukraina har det siste året skapt nasjonale overskrifter. Blant annet forteller NAV til NRK at Ukrainere får støtte tilsvarende årslønn på 500.000¹¹, og regjeringen anslår at mottak av ukrainske flyktninger vil koste 31,4 milliarder kroner i 2024¹².

Kostnadene knyttet til ukrainske flyktninger er i stor grad styrt av rettigheter flyktninger har når de kommer til Norge, som inkluderer integreringsprogram, bosetting og oppfølging. Figur 5 viser ytelser ved ankomst til Norge, sammenlignet med Danmark og Sverige. Ytelsene gjelder beboere med søknad om beskyttelse under behandling, og ordinære mottak uten opphold av midlertidig eller lengre varighet.

Figur 5: Ytelser ved ankomst til Norge, Danmark og Sverige i NOK per måned for enslige voksne og voksne i par. Kilde: SSB

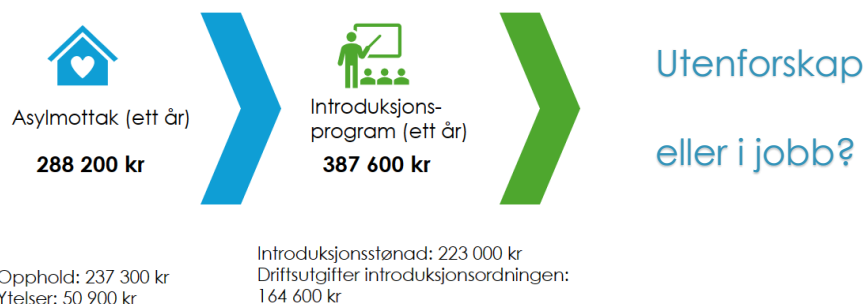

Norge gir mest i støtte og Sverige minst. Enslige voksne får mer støtte enn voksne i par, og det finnes en rekke tillegg for forsørgere og barn som er ekskludert fra denne oversikten. Ukrainere som søker beskyttelse i Norge, får dermed sosialstønning som i snitt ligger på 50 900 kroner i året ved ankomst til Norge. I tillegg kan delta i introduksjonsprogram, som i 2022 ga en introduksjonsstønning på 223 000 kroner. Introduksjonsstønningen er skattepliktig, men gir ikke pensjonspoeng. Ifølge en uttalelse fra Direktør for retur og mottak i UDI Borghild Fløtre betalte staten en

¹¹ NRK, publisert 12.01.2024, URL: <https://www.nrk.no/norge/nav-sjef-om-stotte-til-ukrainere---ma-godt-over-500.000-i-arslonn-1.16708943>

¹² Statsbudsjettet 2024

gjennomsnittlig døgnpris på 650 kroner per person per plass på norske flyktningmottak.¹³ Snittprisen kan benyttes til å estimere en gjennomsnittlig årspris per person som får plass på et flyktningmottak, tilsvarende 237 300 kroner.

Vi kan dermed anslå en samlet årskostnad per ukrainsk flyktning på **675 800 kroner** i mottaksåret. I årene etter varierer stønad og sosialhjelp avhengig av arbeidskapasitet, familie- og bosituasjon og den enkelte persons helse. Vi har beregnet et vektet gjennomsnitt, som gir en årlig stønad, dagpenger og bostøtte, på 262 200 kroner.

Tabell 1: Estimert kostnad av mottak, introduksjonskurs og årlig sosialstønad. Kilde: Anslag av NyAnalyse

Kostnad	NOK
Mottak	288 200,-
Introduksjonskurs	287 600,-
Årlig sosialstønad etter introduksjonskurs	262 200,-*

*Gjennomsnittskostnad dagpenger per person årlig.¹⁴

¹³ TV 2, «Så mye betaler staten til mottakene per flyktning», publisert 08.04.2022, URL:

<https://www.tv2.no/nyheter/innenriks/sa-mye-betaler-staten-til-mottakene-per-flyktning/14708063/>

¹⁴ Dette anslaget er noe lavt da det er mulig å få mer i støtte og det inkluderer kostnaden ved å administrere ordningen. Vi mener det likevel fungerer som et minstemål på gjennomsnittlig kostnad per person som ikke er i arbeid.

Samfunnsnyttene av innvandring

Flere rapporter med fokus på innvandring til EU-land finner at innvandring bidrar til verdiskapning, og at integrering har betydelig samfunnsøkonomisk gevinst på lang og mellomlang sikt.

En rapport av Kancs & Lecca (2018) finner at den europeiske økonomien ville oppnådd større økonomiske fordeler enn kostnader ved å integrere flyktninger og tilflyttere i arbeidsmarkedet. Et annet viktig funn var at nettofordelene ved investering i integrering av flyktninger og tilflyttere er høyere på lang og mellomlang sikt desto høyere investering det gjøres integrering ved ankomst. Artikkelen *Is immigration good for the economy?* fra OECDs debattserie om migrasjonspolitikken påpeker at migranter tilfører kunnskap og arbeidskapasitet til arbeidsmarkedet, og bidrar betydelig til arbeidsmarkedets fleksibilitet i Europa (OECD, 2014). Unge migranter har ofte høyere utdanning enn lokalbefolkningen som nærmer seg pensjonsalder, og utgjør dermed verdifulle tilskudd til nasjonens humankapital. Videre argumenterer forfatterne for at arbeidsmigranter bidrar mer i skatter og sosiale bidrag enn de mottar i ytelser, som har betydelig positiv effekt for den offentlige økonomien. Umblijs, Drange & Orupabo (2022) undersøker sammenhenger mellom etnisk mangfold og lønnsomhet, og konstaterer at flertallet av studiene gjennomført i EU indikerer en positiv sammenheng mellom etnisk mangfold og lønnsomhet.

Tabell 2: Kort oppsummering av samfunnsøkonomiske fordeler ved innvandring og flytting til Norge.
Kilde: NyAnalyse.

Tilførsel av arbeidskraft	<ul style="list-style-type: none">- Økt tilgang på arbeidskraft, spesielt i sektorer med mangel på kvalifisert arbeidskraft, kan stimulere produksjon og økonomisk vekst.- Innvandring kan hjelpe utviklede land med å håndtere utfordringer knyttet til en aldrende befolkning og lav fødselsrate, opprett holde nødvendig arbeidskraft og støtte velferdsprogrammer.
Forbruk og skatteinntekter	<ul style="list-style-type: none">- Innvandrere som forbrukere bidrar til økt etterspørsel etter varer og tjenester, genererer offentlige inntekter gjennom skatter som inntektsskatt og merverdiavgift, og støtter finansiering av offentlige tjenester.
Innovasjon og mangfold	<ul style="list-style-type: none">- Mangfoldet innvandrere bringer med seg, inkludert ulike perspektiver, kulturer og erfaringer, kan fremme innovasjon og kreativitet, noe som gagnar både næringslivet og samfunnet.- Mange tilflyttere starter egne bedrifter. Dette skaper arbeidsplasser og bidrar til økonomisk vekst.

Innvandring og økt humankapital kan gi flere samfunnsøkonomiske fordeler. I tabell 1 har vi konkretisert tre måter innvandring bidrar til økt verdiskaping og samfunnsnytte: ved **tilførsel av arbeidskraft, økt forbruk og skatteinntekter** og **innovasjon og mangfold**. Samlet sett understreker disse aspektene den positive rollen innvandring kan spille i å fremme økonomisk utvikling og samfunnsvekst.

Å kvantifisere samfunnsnyttene og den samfunnsøkonomiske gevinsten av innvandring er komplisert, og vi vil bruke to utredninger som vurderer gevinsten av økt sysselsetting som inspirasjon av vår metode. Utredningen *Kompetanse, aktivitet og inntektssikring: Tiltak for økt sysselsetting* vurderer gevinstene av økt sysselsetting, hvor en person jobber fremfor å motta trygd (NOU 2021: 2: 309). Her finner utvalget blant annet at den samfunnsøkonomiske gevinsten ved at en person jobber 1 år er 600 tusen kroner, gitt at alternativet er å motta uføretrygd. Dersom en person jobber i 10 år er den samfunnsøkonomiske gevinsten 5,5 millioner kroner (NOU 2021: 2: 310). De argumenterer for at økt sysselsetting primært vil gi samfunnsøkonomiske gevinster i form av økt produksjon av varer og tjenester. Dette er også en forutsetning i Legard, El-Amrani, & Gleinsvik (2023), som ser på den samfunnsøkonomiske gevinsten ved økt sysselsetting av personer med funksjonsnedsettelse. Andre faktorer som arbeidets egenverdi, det at et arbeidsforhold gir mulighet for selvrealisering og sosial inkludering, gir også samfunnsøkonomiske gevinster (NOU 2021: 2: 310).

Ved økt sysselsetting reduseres trygdeutgifter og andre kostnader knyttet til sosialhjelp, en omfordeling som reduserer offentlige utgifter. Et viktig poeng her er at denne reduserte utgiften ikke er å regne som en samfunnsøkonomisk gevinst i seg selv, fordi summen staten sparer på stønader til en person også er en nytte mottakeren taper ved å jobbe istedenfor (Legard, El-Amrani, & Gleinsvik, 2023, s. 20). En reduksjon i offentlige utgifter kan likevel ha en samfunnsøkonomisk gevinst i form av reduksjoner i skattefinansieringskostnaden. Tiltak som reduserer offentlige utgifter, f.eks. lavere utgifter til sosialhjelp, vil gi gevinster i form av reduserte skattefinansieringskostnader. Nytte- og kostnadseffektene vil bæres i ulik grad av ulike aktører, og fordelingsvirkninger er derfor relevante å synliggjøre. I NOU 2021: 2 antar man for eksempel at besparelsen fører med seg en reduksjon i skattefinansieringskostnader på 20% av sosialhjelpen.

Boks 1: Definisjoner av gevinstbegrepene.

Gevinst produksjon: Økt sysselsetting gir i hovedsak gevinster i form av økt produksjon av varer og tjenester. Gevinst produksjon antas for enkelhetens skyld å være lik lønnskostnader.

Gevinst redusert skattefinansiering av sosialhjelp: Fordelen/besparingen ved en nedgang i behovet for offentlig finansiering av sosialhjelp og trygdeordninger. Antas her å tilsvare skattefinansieringen av utbetalt sosialhjelp og økonomisk støtte til ukrainske flyktninger.

Samfunnsøkonomisk gevinst: Den totale økonomiske fordelen som oppstår på samfunnsnivå som følge av en spesifikk handling, beslutning eller prosjekt. Her definert som summen av gevinst ved produksjon og gevinst ved redusert skattefinansiering av sosialhjelp.

Budsjettgevinst: Gevinsten som oppstår når inntektene overstiger utgiftene, og det er positiv differanse i et budsjett. Her definert som summen av skatter og avgifter og netto sosialhjelp som ikke betales ut (besparelse).

Kilde: NOU 2021:2

NOU 2021: 2 ser på fire gevinster av økt sysselsetting per person: *produksjonsgevinst, gevinst ved redusert skattefinansiering av uføretrygd, samlet samfunnsøkonomisk gevinst og budsjettgevinst.*

Gevinst av produksjon er gitt som en persons totale lønnskostnader, altså både avtalt lønn og arbeidsgiveravgift med mer. Avgiftene går til staten, og gagnar samfunnet ved at offentlige inntekter øker og kan brukes på velferd. Avtalt, og utbetalt, lønn kan også være et godt mål på den økonomiske verdien som skapes gjennom produksjon og produktivitet, samt de indirekte effektene på den lokale økonomien og skatteinntekter til staten ved at en person har inntekt.

Gevinst ved redusert skattefinansiering av sosialhjelp er gitt som 20% av utbetalte midler til de ukrainske flyktningene, da vi antar at denne andelen er skattefinansiert (NOU 2021:2:3010). Vi ser på dette som en gevinst fordi det beregner alternativkostnaden, og dermed den verdien som enten ikke trenger å skattefinansieres likevel eller kan brukes på andre offentlige utgifter som gir samfunnsøkonomisk gevinst dersom én person er sysselsatt fremfor å motta stønad. En mer detaljert forklaring av begrep og forutsetninger finnes i Boks 1 ovenfor, tabell

3 nedenfor og i regneeksempler fra NOU 21:3 tabell 13.1 *Gevinster av økt sysselsetting per person*. Som utledet tidligere har innvandring samfunnsnytt i den forstand at den norske arbeidsstyrken og kompetansen utvides. Vi bruker derfor deler av metodikken fra NOU 21:3 for utregning av gevinst ved økt sysselsetting til å finne et mål på gevinst og samfunnsnytte ved innvandring.

Tabell 3: Utregning av de ulike gevinstene.

Gevinst	Utregning
Gevinst produksjon	Lønnskostnader, gitt som summen av 75% av årslønn og 30% av årslønn
Gevinst ved redusert skattefinansiering av stønad	20% av sosialstønad
Samlet samfunnsøkonomisk gevinst	Sum av gevinst ved produksjon og gevinst redusert skattefinansiert sosialhjelp
Budsjettgevinst	Sum av skatter og avgifter per person og netto sosialhjelp

Kilde: NOU 2021:2

Vi finner at den samfunnsøkonomiske gevinsten av at en ukrainsk flyktning jobber fremfor å motta sosialstønad er på **416 300 kroner**. Budsjettgevinsten er på **318 100 kroner**, da den ikke inkluderer den samfunnsøkonomiske gevinsten ved økt produksjon. Vi finner videre at man etter 5 år har oppnådd en samfunnsøkonomisk gevinst på 2.1 millioner kroner og en budsjettgevinst på 1.6 millioner kroner.

Tabell 4: Gevinst av at én ukrainsk flyktning jobber i 1, 3 og 5 år fremfor å motta sosialstønad.

Antall år sysselsatt	Produksjonsgevinst	Gevinst redusert skattefinansiering	Samfunnsøkonomisk gevinst	Budsjettgevinst
1	363 900,-	52 400,-	416 300,-	318 100,-
3	1 113 400,-	160 450,-	1 273 900,-	973 400,-
5	1 855 700,-	267 400,-	2 123 200,-	1 622 400,-

Kilde: NyAnalyse

Gitt kostnaden vi beregnet for en ukrainsk flyktning i mottaksåret indikerer dette at man trenger å være i jobb i 2 før man har skapt samfunnsøkonomisk gevinst tilsvarende utgiften.

Vi ser videre på et scenario hvor tusen, fem tusen og ti tusen ukrainske flyktninger jobber. Dersom tusen ukrainere jobber fremfor å motta trygd eller sosialhjelp oppnår man en samfunnsøkonomisk gevinst på **416 millioner kroner** og en budsjettgevinst på **318 millioner kroner**.

Tabell 5: Gevinst av at 1 000, 5 000 og 10 000 ukrainske flyktninger jobber fremfor å motta sosialstønad.

Antall personer sysselsatt	Produksjonsgevinst	Gevinst redusert skattefinansiering	Samfunnsøkonomisk gevinst	Budsjettgevinst
1 000	363,87 mill.	52,4 mill.	416,3 mill.	318,1 mill.
5 000	1,819 mrd.	262,1 mill.	2,081 mrd.	1,590 mrd.
10 000	3,638 mrd.	524,4 mill.	4,165 mrd.	3,181 mrd.

Kilde: NyAnalyse

Funn: Dermed er det en samfunnsgevinst på 3 – 4 mrd. kroner ved at 10.000 personer går fra utenforskap til jobb i Norge for et enkelt år.

Potensiell samfunnsnytte av ukrainske oppstartsbedrifter

Undersøkelsen av Hernes et al. (2023) fant at mange av de som var selvstendig næringsdrivende i Ukraina før den fullskala invasjonen ønsket å motta mer informasjon angående etablering av egne virksomheter i Norge. Hele 17% av de som har ankommet Norge oppga at de tidligere var selvstendig næringsdrivende, som kan anslås å gjelde rundt 6 800 personer i alderen 18 til 65 år.

Erfaringer fra Danmark

Danmark er sammenlignbart med Norge på flere måter, og har mottatt en flyktninggruppe fra Ukraina med svært lik demografisk fordeling. Danmark har imidlertid satset på ukrainske gründere og oppstartsbedrifter gjennom flere program for entreprenørskap.

Danske Iværksettere (Danish Entrepreneurs), foreningen for gründere og entreprenørskap i Danmark, leder flere prosjekter som fremmer entreprenørskap blant ukrainske flyktninger. De har blant annet initiert WeStart-programmet, i samarbeid med Google Success Online, som har som mål å hjelpe kvinnelige ukrainske flyktninger med å starte egne virksomheter for å gjenoppbygge sine liv etter krigen.¹⁵ Danske Iværksettere er også en av hovedsamarbeidspartnerne bak UAccelerate, er et 10-ukers gründerprogram for ukrainere bosatt i hele Norden hvor flere norske aktører er bidragsytere, som Nordisk Råd og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.¹⁶ De har også initiert IVDK HUB for Ukrainians, et entreprenørprogram som gir ukrainske flyktninger i Danmark tilgang til ressurser, workshops og nettverk for å starte sine egne bedrifter, med sikte på å skape nye økonomiske muligheter og styrke deres uavhengighet og motstandskraft.. Mer enn tusen ukrainere har deltatt i de ulike komponentene av IVDK HUB i perioden det var tilgjengelig (oktober 2022 til juni 2023). Initiativet videreføres i dag gjennom The European-Ukrainian Hub, som har enda flere samarbeidspartnere og tilbud til ukrainske gründere.¹⁷

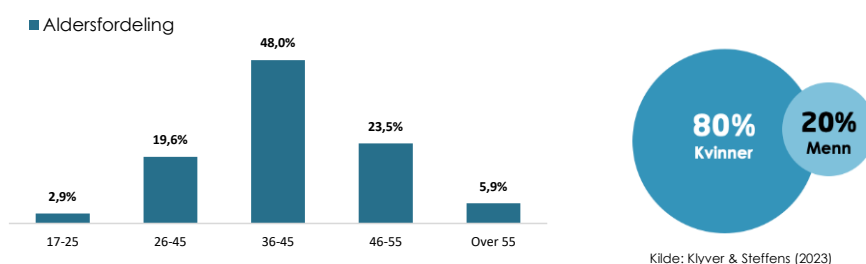
Kommentert [MSO1]: Har gjort noen endringer i dette avsnittet, gjerne sjekk at det ser greit ut

¹⁵ <https://startupukraine.com/en/programs/>

¹⁶ <https://uaccelerate.dkiv.dk/nor-no>

¹⁷ <https://dkiv.dk/> | <https://hub.dkiv.dk/en/about-european-ukrainian-hub>

Rapporten «Ukrainian entrepreneurs in Denmark after the Russian invasion» av Klyver og Steffens (2023) evaluerte det mest populære entreprenørprogrammet i *IVDK HUB for Ukrainians* og fant at 80% var kvinner og flest var i alderen 36-45 år. I Norge er kvinner underrepresentert blant entreprenører¹⁸ og et lignende prosjekt i Norge kan derfor være nyttig på flere områder og bidra til økt innovasjon.

Kilde: Klyver & Steffens (2023)

Dette ligner demografien til gruppen ukrainske flyktninger som har søkt om kollektiv beskyttelse i Norge. Også tilflytternes utdanningsnivå og språkkunnskaper er relativt like i Danmark og Norge. I Danmark hadde de fleste entreprenørene i programmet høyere utdanning, og 70% kunne snakke engelsk på mellomnivå eller høyere.

93% har høyere utdanning

52%

Mastergrad/Ph.d.

45%

Bachelorgrad

8%

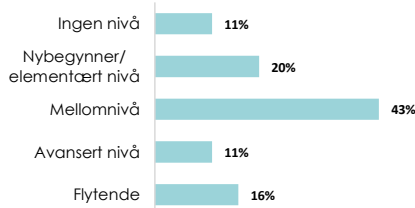
Videregående skole

2%

Annet

Kilde: Klyver & Steffens (2023)

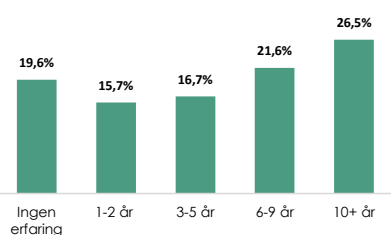
Kun 27% kan engelsk på et avansert/flytende nivå

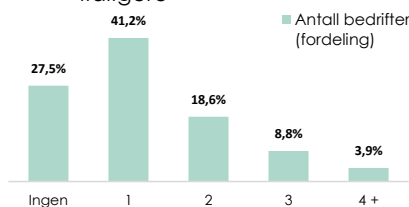
¹⁸ <https://www.ssb.no/virksomheter-foretak-og-regnskap/eierskap-og-roller/statistikk/etablerere-i-naeringslivet>

Rapporten fra Danmark viste videre at de fleste entreprenørene i programmet var i arbeid før den russiske invasjonen og nesten halvparten hadde vært selvstendig næringsdrivende. De fant også at åtte av ti hadde leder-erfaring og over en fjerdedel hadde vært leder i mer enn ti år. Nesten tre fjerdedeler av deltakerne hadde startet bedrift tidligere.

81% hadde leder-erfaring

73% Har startet bedrift tidligere

Kilde: Klyver & Steffens (2023)

Dette viser at entreprenørene i programmet hadde erfaring med lederskap og entreprenørskap, samtidig var det nesten 30 % som startet bedrift for første gang. Ukrainerne er en ressurssterk og høyt utdannet gruppe, og vi kan bruke erfaringene fra Danmark til å hjelpe entreprenører i oppstartsfasen.

Estimat av samfunnsnytte

Hva blir samfunnsnyttan i Norge av at Ukrainske entreprenører får hjelp til å starte egen bedrift? Vi vet at entreprenørskap har flere samfunnsøkonomiske fordeler, og at oppstartsbedrifter spiller en avgjørende rolle i fremdriften av økonomien og i etableringen av nye arbeidsplasser.

Først og fremst kan etableringen av ukrainske oppstartsbedrifter bidra til en økning i norsk BNP. Nye bedrifter bidrar til økt produksjon av varer og tjenester på det norske markedet, som igjen gir økt behov for arbeidskraft og etablerer flere arbeidsplasser. Den økte sysselsettingen og produksjonen vil igjen føre til økte skatteinntekter for staten. Disse ekstra midlene kan benyttes til å finansiere offentlige prosjekter og tjenester, noe som ytterligere stimulerer økonomisk vekst og på lengre sikt bidrar til en økning i BNP. Økt finansiering av offentlige tjenester og sosiale program vil også gi

økt samfunnsøkonomisk gevinst for hele samfunnet, i form av bedre velferd, bedre tilgang på utdanning og helsevesen, samt styrking av sosial likhet og inkludering.

Økt entreprenørskap og opprettelsen av flere bedrifter kan også **bidra til økt konkurranse på markedet**, som i seg selv er samfunnsøkonomisk gunstig. Økt konkurranse kan bidra til effektivisering i produksjon, da bedrifter må finne mer kostnadseffektive produksjonsmetoder og optimalisere ressursbruken for å konkurrere med andre bedrifters tilbud og priser. Økt konkurranse er også gunstig for forbrukerne, som får tilgang til produkter og tjenester til lavere kostnader. Dette gir generelt økt kjøpekraft og forbedret levestandard for samfunnet som helhet.

Entreprenørskap bidrar også til at nye ideer og perspektiver kommer inn på markedet, som kan **stimulere til innovasjon** gjennom utvikling av nye produkter og tjenester. Dette gir ikke bare forbrukerne flere goder å velge mellom, men kan også bidra til økt livskvalitet og levestandard gjennom tilgang på innovative løsninger. Etableringen av flere like aktører på markedet kan også bringe med seg klyngefordeler. Dette inkluderer for eksempel stordriftsfordeler, hvor kostnadene per enhet reduseres, innovasjon og kunnskapsdeling, tilgang til høyt kvalifisert arbeidskraft, samt enklere tilgang til leverandører og distributører, samhandling og felles ressurser.

I 2024 vil regjeringen presentere en dedikert stortingsmelding om gründere og oppstartsbedrifter.¹⁹ Målet er å fremme ikke bare økt sysselsetting, men også å oppnå suksess innen grønn og digital transformasjon, samtidig som man tilpasser seg endringer i det globale scenariet. Den kommende stortingsmeldingen vil legge vekt på å støtte og styrke kvinnelig entreprenørskap, der Norge har betydelig uutnyttet potensial.

Vi kan forsøke å anslå den samfunnsøkonomiske gevinsten av oppstartsbedrifter som summen av inntektsskatt fra arbeidsplassene de skaper og bedriftens produksjonspotensial, som vi tidligere har utledet som *produksjonsgevinst*. Vi benytter samme grunntall som i utregningen av samfunnsnyttens av deltagelse i arbeidslivet fra forrige delkapittel. Bruker også inntektsskatt gitt som 22 prosent av gjennomsnittslønnen. Spesifikt for ukrainske oppstartsbedrifter kan man videre

¹⁹ <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/historisk-stortingsmelding-om-grundere-og-oppstartsbedrifter/id3014922/>

inkludere en skattefinansieringsgevinst av at entreprenøren selv ikke mottar noen form for sosialhjelp eller trygd, men har et arbeidsforhold og tar ut lønn fra oppstartsbedriften. Det er ikke vanlig å ikke ta ut lønn i oppstartsperioden, før bedriften er lønnsom og har driftsoverskudd, men en slik effekt vil slå inn etter hvert. Det kan i så fall legges til som et påslag per oppstartsbedrift, tilsvarende *gevinst av redusert skattefinansiering av sosialhjelp*, som utledet i forrige delkapittel. Påslaget blir da 52 500 kroner årlig per bedrift i samfunnsnytte og samfunnsøkonomisk gevinst per ukrainske flyktning som jobber fremfor å motta sosialhjelp.

Dette gir oss følgende anslag på samfunnsøkonomisk gevinst av oppstartsbedrifter:

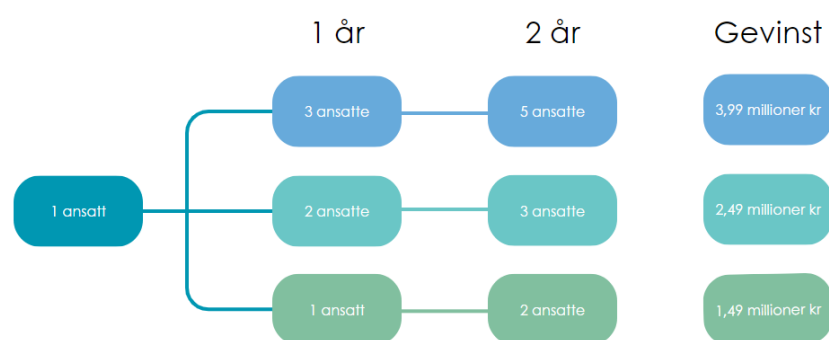
Tabell 6: Estimert samfunnsøkonomisk nytte av oppstartsbedrifter.

Antall oppstartsbedrifter	1 ansatt	3 ansatte	5 ansatte
1	0,49 millioner	1,5 millioner	2,5 millioner
10	4,9 millioner	14,9 millioner	24,9 millioner
50	24,9 millioner	74,7 millioner	124,6 millioner
100	49,8 millioner	149,5 millioner	249,2 millioner

Kilde: NyAnalyse

La oss nå ta hensyn til bedriftens vekst i beregningen. Vi antar at en oppstartsbedrift starter med 1 ansatt og vokser fra 1 til 5 ansatte over en 2-årsperiode i 2024 til 2025. Hvor mye sparer offentlig sektor på dette?

Figur 6: Scenarioullustrasjon hvor en oppstartsbedrift vokser fra 1 til 5 ansatte, 1 til 3 ansatte eller 1 til 2 ansatte over en periode på to år.

Kilde: NyAnalyse

Dersom en oppstartsbedrift starter med én ansatt gir det 446 000 kroner i samfunnsøkonomisk gevinst. Dersom vi også antar at de ansatte er ukrainske flyktninger som ellers ville mottatt sosialhjelp øker den samfunnsøkonomiske gevinsten til 498 000 kroner, fordi offentlig sektor kan bruke skatteinntekten som finansierte sosialhjelpen på noe annet som er gunstig for samfunnet. **Dersom en oppstartsbedrift da vokser fra 1 til 5 ansatte på to år oppnår man en samlet samfunnsøkonomisk gevinst på nesten fire millioner kroner.** Dersom den vokser med tre eller to ansatte på to år oppnår man henholdsvis 1,5 og 2,5 millioner kroner i samlet samfunnsøkonomisk gevinst. **Dersom 100 oppstartsbedrifter startet av ukrainske flyktninger vokser fra 1 til 5 ansatte på to år får man en samlet samfunnsøkonomisk gevinst på rundt 400 millioner kroner.**

Det er nødvendig å presisere at dette er et anslag, og at den faktiske økonomiske gevinsten av en oppstartsbedrift er avhengig av faktorer som de ansattes faktiske lønn, etterspørsel etter tjenester og samarbeidspartnere, produktivitet, innovasjon, lokale investeringer og eventuelle underleverandører. I tillegg kan en start-up komme fra arbeidsledighet, tidligere ha vært vanlig ansatt eller ha ulike utdanninger og utdanningsnivå, som kan ha betydning for bedriftens antatte verdiskaping ved ansettelse. Dette er likevel et slags minsteestimat på verdiskapingen man kan oppnå ved at ukrainske flyktninger starter egne bedrifter.

Vedlegg

Tabell 7: Eksempel utregning av samfunnsøkonomisk gevinst og budsjettgevinst.

Samfunnsøkonomisk gevinst	Den totale økonomiske fordelingen som oppstår på samfunnsnivå som følge av en spesifikk handling, beslutning eller prosjekt. Her definert som summen av gevinst ved produksjon og gevinst ved redusert skattefinansiering av sosialhjelp.	Sum av gevinst ved produksjon og gevinst redusert skattefinansiert sosialhjelp: $363\ 870 + 52\ 437 = 416\ 307,-$
Budsjettgevinst	Gevinsten som oppstår når inntektene overstiger utgiftene, og det er positiv differanse i et budsjett. Her definert som summen av skatter og avgifter og netto sosialhjelp som ikke betales ut (besparelse).	Sum av skatter og avgifter per person og netto sosialhjelp: $104\ 963 + 213\ 156 = 318\ 119,-$
Forutsetninger:	Gjennomsnitt årslønn: 373 200,- Lønnskostnader: 75% av årslønn + 30% av årslønn for å ta høyde for avgifter og deltid = 363 870 Skatter og avgifter: 37.5% av årslønn = 104 963 Sosialhjelp (snitt dagpenger): 262 185,- Netto sosialhjelp: 81.3% av sosialhjelp = 213 156,- Skattefinansiering av sosialhjelp: Antar at 20% av sosialhjelp er skattefinansiert = 52 437	

Kilde: NyAnalyse og NOU 2021:2

Referanser

Hernes, Aasland, Deineko, Myhre, Liodden, Myrvold, Leirvik, & Danielsen. (2023). Reception, settlement and integration of Ukrainian refugees in Norway: Experiences and perceptions of Ukrainian refugees and municipal stakeholders (2022-2023). Norwegian Institute for Urban and Regional Research (NIBR).

<https://hdl.handle.net/11250/3114138>

Klyver, K. & Steffens, P. (2023) *Ukrainian Entrepreneurs in Denmark after the Russian Invasion*. <https://business.adelaide.edu.au/ua/media/1940/research-report-web.pdf>

Kancs, D., & Lecca, P. (2018). Long-term social, economic and fiscal effects of immigration into the EU: The role of the integration policy. *World Econ*, pp. 2599–2630. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/twec.12637>

Legard, S., El-Amrani, S., & Gleinsvik, A. (2023). *Samfunnsøkonomiske gevinster ved økt sysselsetting av personer med nedsatt funksjonsevne*. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet AFI, OsloMet – storbyuniversitetet.

NOU 2021: 2. (2021). *Kompetanse, aktivitet og inntektssikring: Tiltak for økt sysselsetting*. Arbeids- og sosialdepartementet.

OECD. (2014, mai). Is Migration Good For The Economy? *Migration Policy Debates*. Retrieved from <https://www.oecd.org/migration/OECD%20Migration%20Policy%20Debates%20Numero%202.pdf>

Umbljls, J., Drange, I., & Orupabo, J. (2022). *Sammenhenger mellom etnisk mangfold og lønnsomhet i norske virksomheter*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

Nyhetsaker:

TV2 Nyheter. *Så mye betaler staten til mottakene per flyktning*. 08.04.2022. Url: [Så mye betaler staten til mottakene per flyktning \(tv2.no\)](https://www.tv2.no/nyheter/sa-mye-betaler-staten-til-mottakene-per-flyktning)

NRK. *Nav-sjef om støtte til ukrainere: – Må godt over 500.000 i årslønn*. 12.01.2024. Url: [Nav-sjef om støtte til ukrainere: – Må godt over 500.000 i årslønn – NRK Norge – Oversikt over nyheter fra ulike deler av landet](https://www.nrk.no/nyheter/oversikt-over-nyheter-fra-ulike-deler-av-landet)